

SCHIMMELVORMING IN ORGELS: EEN ONDERSCHAT PROBLEEM?

VERSLAG VAN EEN COLLOQUIUM IN ERFURT

JAAP JAN STEENSMa

Experts in Duitsland trokken enkele jaren geleden aan de bel: onze orgels staan te verschimmelen! Geschat wordt dat maar liefst een derde deel van alle monumentale orgels (zo'n 13.000 instrumenten!) hieronder te lijden heeft. De Evangelische Kirche in Mitteldeutschland heeft het nobele initiatief genomen een voortrekkersrol te vervullen bij het organiseren van een omvangrijk, meerjarig onderzoek, dat in 2014 van start ging. Als afsluiting vond op 20 en 21 november 2017 een colloquium plaats in Erfurt.¹⁾ *Het Orgel* was erbij, doet verslag en vraagt zich tegelijkertijd af of de geschetste problemen worden herkend in Nederland. Uw input, lezer, is welkom!

HET PROBLEEM

Enige jaren geleden begon het in Duitsland op te vallen dat het aantal meldingen van schimmelvorming in kerken – en met name in orgels – sedert circa 1995 substantieel is toegenomen. Hierbij is het idee ontstaan dat deze toename een parallel vindt in de toegenomen media-aandacht voor schimmelvorming in woonhuizen en andere gebouwen. Schimmels houden van een vochtige en donkere omgeving, en veel kerkorgels bieden daartoe gunstige omstandigheden.

In orgels is schimmelvorming te herkennen als uitslag op voornamelijk orgelonderdelen van organisch materiaal. In de eerste plaats gaat het dan natuurlijk om houten delen, bijvoorbeeld pijpwerk. Grenenhout wordt over het algemeen eerder aangetast dan bijvoorbeeld eiken of mahonie. Maar ook leer (balgen, stelmoertjes, ventielen) en lijmnaden, of zelfs klavieren kunnen verschimmelen. Ook op niet-organisch materiaal kan schimmel voorkomen, bijvoorbeeld op metalen draagconstructies, op pijpwerk of op met synthetische verf bestreken delen. In

[1] Het colloquium werd aangegrepen ook de voorlopige onderzoeksresultaten op het gebied van loodcorrosie in Midden-Duitsland onder de aandacht brengen. In deze bijdrage zal hierop verder niet worden ingegaan, maar zij verwezen naar de 'update' die in de vorige aflevering van dit tijdschrift is gepubliceerd: Jaap Jan Steensma, 'Loodcorrosie in orgelpijpen III', *Het Orgel* 113/6 (november 2017) 40-43.

Schimmels komen voornamelijk voor op orgelonderdelen die zijn gemaakt van organisch materiaal, zoals hout, been, leer of lijm. Stofafzettingen dienen als extra voedingsbodem, evenals het organisch materiaal dat in kleine hoeveelheden wordt achtergelaten door de gebruikers van het instrument. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de handgrepen in de stoppen van gedekt pijpwerk, zoals te zien is op de foto hiernaast

Foto: Christoph Zimmermann

